

VOLBA VYUČOVACÍCH POMŮCEK REGIONÁLNÍHO CHARAKTERU

1) postavení regionálních pomůcek mezi ostatními vyučovacími prostředky a komplexní pojetí jejich významu

- jsou východiskem pro seznamování se s regionálními dějinami (obsah těchto pomůcek bývá žákovi bližší a známější – má je spojeny s konkrétními představami)

2) hledisko názornosti a specifické vlastnosti vč. didaktické funkčnosti těchto pomůcek

(např. silnější motivační schopnost plynoucí z jejich obsahu, výraznější schopnost emotivního působení, větší obsahová sdělnost a konkrétnost, vhodnost pro uplatňování vlastních zkušeností žáků při provádění různých činností, vhodnost pro porovnávání regionální situace s celonárodní, ...)

- tyto a další vlastnosti regionálních vyučovacích pomůcek ovlivňují jejich využívání ve vztahu k cílům a úkolům dějepisného vyučování i k jeho vyučovacím metodám a pracovním postupům

- prostřednictvím těchto pomůcek jsou do výuky uváděny především metody motivační, metody heuristické, demonstrační a ilustrační; žáci jsou vedeni k analýze a syntéze, ke konkretizaci a abstrakci

- nerespektování zvláštností regionálních pomůcek vede v praxi k negativnímu výsledku vzdělávání. Rovněž nelze jednostranně nahrazovat ostatní vyučovací pomůcky regionálními pomůckami – nedochází pak k potřebnému zobecňování.

- didaktická funkčnost regionálních pomůcek – stanovení její funkčnosti na základě:

a) jejího vztahu k typu vyučovací hodiny (např. hodiny s osvojováním nových vědomostí, hodiny vytváření a rozvíjení schopností, dovedností a návyků, hodiny opakování a zobecňování vědomostí, hodiny kontroly a hodnocení vědomostí)

b) etapy didaktického procesu ve struktuře vyučovací hodiny (např. motivace žáků, výklad nového učiva, procvičování a upevňování učiva, shrnování poznatků)

c) druhu vyučovací hodiny (např. vzhledem k místu výuky, k formám a vnitřní organizaci vyučování, ve vztahu k použité didaktické technice ve vyučování)

3) druhy regionálních vyučovacích pomůcek

a) pomůcky textové

– důležité je hledisko přiměřenosti pomůcky věku žáků

- přednosti – dostupnost a přitažlivost (archivey, muzea – kopie nebo exkurze přímo v archivu)

- písemné historické dokumenty – archiválie, kroniky, publicistika (denní tisk)

- regionální historický pramen motivuje zájem žáků o historickou událost, učí je chápat historické dobové podmínky a souvislosti, které se promítají do prostředí, v němž žijí
- práce s písemným regionálním dokumentem – možnost jeho srovnání s textem v učebnici i v jiné literatuře nebo s jiným dokumentem ⇒ toto spojení dvou i více textových pomůcek (regionální i celostátní povahy) na základě obsahové příbuznosti nebo jednoty do komplexního zdroje informací i myšlenkových operací (např. konfrontování historických představ s realitou, vyvozování závěrů, zobecňování, hodnocení) umožňuje velmi efektivní způsob práce).

b) obrazový materiál

- různé dokumentární fotografie, fotografie regionálních kulturních památek, dokumentární filmy
- slouží k ilustraci a ke konkretizaci historických jevů a dějů

c) zvukové pomůcky

- klade větší nároky na pozornost žáků
- jejich specifíkem je emotivnost, přesvědčivost působení a bezprostřednost

d) symbolické pomůcky

- zjednodušená mapová schémata, grafy, diagramy, statistické tabulky
- přednosti – velká názornost, přehlednost a sdělnost

METODY A POSTUPY PRÁCE S REGIONÁLNÍM MATERIÁLEM

1) Motivační metody

- vyprávění, rozhovor, demonstrace, aktualizace
- vzbuzují žáků o učivo a snahu poznávat nejen místní historické zvláštnosti, ale i s nimi související celospolečenské procesy
- využití obrazového materiálu, novin nebo archivního dokumentu, vyprávění nebo rozhovoru
- jejich smyslem je zájem žáků nejen vzbudit, ale i udržet nebo zvýšit – proto je regionální materiál vhodný jako motivační impuls v průběhu vyučovací hodiny

2) Expoziční metody

= metody podání nového učiva

- při probírání nového učiva je regionální materiál velmi často začleněn do dějepisného obsahu jako ilustrace určitého sdělení (zejména v nižších ročnících je potřeba užívat regionálního příkladu k vytvoření názorné představy)

3) Kombinování vyučovacích metod na modelových situacích

- např. při besedách s odborníky, pamětníky, kdy je záměrem ukázat žákům na příkladech z jim blízkého prostředí různé historické události

4) Opakování a procvičování

- i sem lze zapojit regionální historické jevy přibližující učivo, protože jejich větší názornost umožňuje žákům nejen snazší vybavování jednotlivých historických jevů a vztahů (učitel by měl např. chtít, aby žák dokázal uvést typický a pro historický vývoj důležitý regionální příklad, zhodnotit význam regionálního historického jevu, porovnat průběh místní události s událostí celostátního významu).

5) Rozvíjení dovedností a intelektuálních schopností

- zejména rozvoj historického myšlení (historická analýza na základě komparativního postupu při níž jsou odhalovány kauzální souvislosti mezi obecnými a zvláštními historickými jevy).

6) Metody zprostředkovaného přenosu poznatků pomocí názoru

- audiovizuální pomůcky

- uplatňují se především v empirické, pozorovací fázi při rekonstruování časově vzdálené historické skutečnosti – tyto vlastnosti společně s vazbou na známější prostředí zvyšují emotivnost působení vyučovacího prostředku.

MIMOTŘÍDNÍ A MIMOŠKOLNÍ FORMY VYUČOVÁNÍ REGIONÁLNÍCH DĚJIN

- regionální historický materiál nachází časté a pestré uplatnění v různých formách mimotřídní a mimoškolní práce.

1) Sběratelská činnost žáků

- v případě přirozeného zájmu žáků o minulost

2) Návštěva muzea, galerie

3) Památky místní povahy – stavební (kostel, škola, hřbitov, boží muka, nádraží, radnice apod.)

4) exkurze a vycházky do nejbližšího okolí (spolupráce s předměty blízkými – integrovanými)

- typy exkurzí: a) přehledná – získání komplexních znalostí o historickém vývoji regionu

b) tematická

c) monografická – předpokládá souborné znalosti o tématu (využití regionální literatury)

d) esteticky zaměřená – např. gotická kultura, renesanční kultura, ...; vhodné jsou regionální galerie

e) exkurzní vyučování – umožňuje navodit podmínky vyučovacího procesu,

v němž je učivo konkretizováno muzejními exponáty, žáci pozorují a analyzují historické dokumenty, je možno zavést skupinové a problémové vyučování a ve větší šíři seznamovat žáky s regionálními dějinami.

- příprava na exkurzi má tři fáze:

1. přípravná – exkurze musí být v souladu s výchovně-vzdělávacím cílem vyučování, její průběh musí být předem promyšlen a časově rozvržen včetně stanovení úkolů pro žáky a shrnujících závěrů, v něž má poznávací proces vyústit. Učitel se musí předem důkladně seznámit s expozicí, s možnostmi využití různých exponátů. S cílem a plánem exkurze je také třeba předem seznámit žáky

2. vlastní průběh exkurze – důkladné seznámení žáků s expozicí, průběžně jsou upozorňováni na jednotlivé exponáty. Žáci by si měli dělat poznámky a případně plnit úkoly, které jim učitel zadá. Bezprostředně po prohlídce následuje shrnutí, které by mělo vyústit v pochopení smyslu návštěvy muzea.

3. využití muzejní návštěvy ve škole – začlenění poznatků z exkurze do systému učiva.

5) Zájmová činnost

- různě zaměřené kroužky, kluby, ...